

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

**2026-YIL / OKTABR /
10-SON, III-QISM**

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, oktabr.
III-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

URBANIZATSIYA SHAROITIDA SHAHAR ATMOSFERA HAVOSI IFLOSLANISHINI BAHOLASH VA KAMAYTIRISHNING EKOLOGIK MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	14
Muradullayeva Gulsanam Sobir qizi	
Saparova Gulnaz Kalbayevna	
SHAHAR CHIQINDILARINI QAYTA ISHLASH LOYIHALARINI BOSHQARISHNING STRATEGIK YONDASHUVLARI VA SAMARADORLIK MEXANIZMLARI	19
Abdusamiyeva Zuhra Abdulhamid qizi	
FUQAROLIK JAMIYATI INSTITUTLARINING MOLIYAVIY MUSTAQILLIGINI TA'MINLASHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	25
Po'latov Sardor Akmal o'g'li	
DAVLAT BUDJETINING MARKAZLASHGAN INVESTITSIYA LOYIHALARIGA XARAJATLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	35
Yo'ldashev Temurbek Tohirjon o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARI KADRLAR SALOHİYATINI INTEGRAL INDEKS ASOSIDA BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	42
Annaqulov Kamol Xasanovich	
KONTEYNER TERMINALLARINING MAQBUL JOYLASHUVINI NSGA-II ALGORITMI VA PARETO SAMARALI YECHIMLAR ASOSIDA ANIQLASH.....	51
Yakupbayev Xamid Maratovich	
Myxamedova Ziyoda Gafurdjanovna	
Boboyev Diyor Shomurotovich	
KREDIT RISKLARINI BOSH QARISHDA KORPORATIV BOSH QARUV VA ICHKI NAZORATNING ROLI	56
Sabirov Shavkatbek Ulug'bekovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI MOLIYALASHTIRISH BO'YICHA XORIJ TAJRIBASI.....	61
Ergashev Iskandar Urunovich	
MEHMON UYLARINI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHDA ISLOMIY MOLIYALASHTIRISH USULLAR.....	65
Rasulova Sevaraxon Sarvarxo'jayevna	
AKT VA SUN'IY INTELLEKTNI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI.....	70
Topildiyev S.R.	
SEGMENTAR HISOBOTNI SHAKLLANTIRISH AMALIYOTI VA UNDAGI METODOLOGIK MUAMMOLAR.....	76
U.A. Shirinov	
STATISTIK TAHLIL ASOSIDA YANGI MAHSULOTGA TALAB FUNKSIYASINI QURISH VA OPTIMAL NARXNI ANIQLASH	81
Sadaddinova Sanobar Sabirovna	
Raximova Feruza Saidovna	
Jurayeva Nodira Yunusovna	
Atayeva Asal Adilbekovna	
Nuraliyev Nurbek Rustam o'g'li	
Iskandarova Dilafruz Sharofaddin qizi	
Kurbanmuratova Og'ulzoda Semender gizi	
SERVIS LOGISTIKASIDA MIJOZLARGA XIZMAT KO'RSATISH VA MIJOZ SODIQLIGINI BOSHQARISH.....	87
Saidnazarova Odinabonu Saidolim qizi	
Salimboyeva Farangiz Rayimberdi qizi	

ENG KAM ISH HAQI MIQDORINI BELGILASHNING KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH VA INFLYATSIYAGA TA'SIRI MEXANIZMI	93
Pardayeva Baxtinisa O'ktamovna	

ENG KAM ISH HAQI MIQDORINI BELGILASHNING KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH VA INFLYATSIYAGA TA'SIRI MEXANIZMI

Pardayeva Baxtinisa O'ktamovna

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Iqtisodiyot va yashil resurslar kafedrası katta o'qituvchisi

E-mail: baxtinisapardayeva@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorini belgilash va oshirishning mamlakatda kambag'allikni qisqartirish hamda inflyatsiya darajasiga ta'sir ko'rsatish mexanizmlari kompleks tahlil qilingan. Ekonometrik va statistik tahlillar asosida eng kam ish haqining oshirilishi, minimal iste'mol xarajatlari (MIX), xarid qobiliyati hamda talab va xarajatlar inflyatsiyasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik qonuniyatlari ochib berilgan. Tadqiqot yakunida inflyatsiya spiralini yuzaga keltirmasdan kambag'allikni qisqartirishga xizmat qiluvchi, ish haqini indeksatsiya qilish va mehnat unumdorligiga bog'lashga asoslangan model taklif etilgan.

Kalit so'zlar: eng kam ish haqi, kambag'allikni qisqartirish, "O'zbekiston – 2030" strategiyasi, minimal iste'mol xarajatlari, inflyatsiya, mehnat unumdorligi, makroiqtisodiy muvozanat.

Аннотация. В статье комплексно анализируются механизмы влияния установления и повышения минимального размера оплаты труда на сокращение бедности и уровень инфляции в стране. На основе эконометрического и статистического анализа раскрываются закономерности взаимосвязи между повышением минимальной заработной платы, минимальными потребительскими расходами, покупательной способностью, инфляцией спроса и инфляцией издержек. По итогам исследования предложена модель, основанная на индексации заработной платы и её увязке с производительностью труда, направленная на сокращение бедности без возникновения инфляционной спирали.

Ключевые слова: минимальная заработная плата, сокращение бедности, стратегия "Узбекистан – 2030", минимальные потребительские расходы, инфляция, производительность труда, макроэкономическое равновесие.

Abstract. This article provides a comprehensive analysis of the mechanisms through which setting and raising the minimum wage affect poverty reduction and inflation in the country. Econometric and statistical analyses reveal patterns in the relationships between minimum wage increases, minimum consumption expenditure, purchasing power, demand-pull inflation, and cost-push inflation. The study proposes a model based on wage indexation and linking wages to labour productivity, designed to reduce poverty without triggering an inflationary spiral.

Keywords: minimum wage, poverty reduction, Uzbekistan-2030 Strategy, minimum consumption expenditure, inflation, labour productivity, macroeconomic equilibrium.

KIRISH

Zamonaviy makroiqtisodiy siyosatda aholining turmush darajasini oshirish va kambag'allikni qisqartirish har bir davlatning strategik maqsadlaridan biri hisoblanadi. Iqtisodiy omillar va ijtimoiy tengsizlikni yumshatishda mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorini (EKIHTM) davlat tomonidan tartibga solish muhim dastak vazifasini o'taydi. Biroq minimal ish haqini oshirish, bir tomondan, kam daromadli aholining xarid qobiliyatini oshirib, kambag'allik chegarasidan chiqishga yordam bersa, ikkinchi tomondan, korxonalarning mehnat xarajatlari oshirishi va muomaladagi pul massasining ko'payishi orqali inflyatsion bosimni yuzaga keltirishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "Kambag'allikni qisqartirish - bu faqatgina nafaqa yoki yordam puli to'lash emas, balki aholiga daromad topish uchun imkoniyat yaratish, ularni munosib ish va ish haqi bilan ta'minlashdir"[1]. Ushbu ustuvor tamoyil asosida mamlakatda so'nggi yillarda kambag'allikni qisqartirish sohasida tub islohotlar amalga oshirildi, "Minimal iste'mol xarajatlari" (MIX) ko'rsatkichi joriy etildi va "O'zbekiston – 2030" strategiyasida kambag'allik darajasini 2 barobarga qisqartirish ustuvor vazifa sifatida belgilab qo'yildi.

Strategik hujjatlarda nazarda tutilgan maqsadlarga erishish makroiqtisodiy muvozanatni saqlagan holda amalga oshirilishi lozim. Agar ish haqining oshishi mehnat unumdorligi o'sishidan o'zib ketsa va inflyatsiya darajasi

oshsa, nominal ish haqining oshishi real daromadlarning qadrsizlanishiga va kambag'allik ko'rsatkichlarining qayta yomonlashuviga olib keladi.

Shu sababli eng kam ish haqini belgilashning kambag'allikni qisqartirish va inflyatsiyaga ta'siri mexanizmini ilmiy jihatdan tadqiq etish, ular o'rtasidagi optimal muvozanatni aniqlash va amaliy takliflar ishlab chiqish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Eng kam ish haqining mehnat bozori, kambag'allik va narxlar darajasidagi (inflyatsiya) ta'siri iqtisodiyot nazariyasida eng ko'p munozara qilinadigan mavzulardandir.

Klassik va neoklassik iqtisodiy nazariya vakillari (A. Smit, A.Pigu, M.Fridmen) ning ta'kidlashicha, eng kam ish haqining sun'iy ravishda oshirilishi muvozanatli mehnat bozorini izdan chiqaradi. Ularning fikricha, minimal ish haqi sun'iy yuqori belgilanganda, ish beruvchilar xarajatlarni qisqartirish maqsadida malakasiz xodimlarni ishdan bo'shatadi, bu esa kambag'al aholi o'rtasida ishsizlikning ortishiga va tovarlar narxi oshishiga olib keladi[5].

Kambag'allik va minimal ish haqi o'rtasidagi ijobiy bog'liqlikni isbotlagan zamonaviy tadqiqotchilar D. Kard va A. Kryuger hisoblanadi. Ular AQSHning Nyu-Jersi va Pensilvaniya shtatlaridagi umumpilot korxonalari tajribasini tahlil qilib, eng kam ish haqining mo'tadil oshirilishi ish o'rinlarining qisqarishiga olib kelmasligini, aksincha, kam daromadli oilalarning turmush darajasini oshirib, kambag'allikni kamaytirishini ko'rsatib berdilar[6].

Inflyatsiya mexanizmi nuqtayi nazaridan, D. Layard va S. Nikell "Ish haqi – Narx" spirali (Wage-Price Spiral) konsepsiyasini ilgari surishgan [8]. Unga ko'ra:

1. Minimal ish haqining oshishi korxonalarning tannarx xarajatlarini oshiradi (Cost-push inflation);
2. Ish beruvchilar foyda marjasini saqlab qolish uchun mahsulot narxini oshiradi;
3. Narxlar oshishi (inflyatsiya) yana qaytadan ish haqini oshirish talabini yuzaga keltiradi.

O'zbekistonlik olimlardan A. Vaxabov, B. Berkinov, Sh. Mustafoyev va boshqalar o'z tadqiqotlarida o'tish iqtisodiyoti sharoitida daromadlar siyosati va kambag'allikni qisqartirishning institutsional asoslarini o'rganganlar[4]. Biroq milliy iqtisodiyotda "Minimal iste'mol xarajatlari" mezonini asosida EKIHTM va Markaziy bankning inflyatsiyani targeting qilish siyosati o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash mexanizmi kompleks tarzda yetarlicha yoritilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda miqdoriy (ekonometrik va statistik) hamda sifat tahlili usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini makroiqtisodiy muvozanat nazariyasi, korrelyatsion-regression tahlil va vaqtli qatorlar tahlili tashkil etadi. Tadqiqot davomida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi, Markaziy bank va Kambag'allikni qisqartirish va bandlik vazirligining 2018–2025 yillardagi rasmiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida o'rganilgan davr mobaynida eng kam ish haqining (EKIHTM) oshirib borilishi va uning makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri dinamikasi tahlil qilindi (1-jadval).

1-jadval
O'zbekistonda EKIHTM, inflyatsiya va kambag'allik darajasi ko'rsatkichlari dinamikasi (2020–2025 yy.)¹

Yillar	EKIHTM (so'm)	EKIHTM o'sishi (%)	inflyatsiya (CPI, %)	Kambag'allik darajasi (%)	Mehnat unumdorligining o'sishi (%)
2020 y.	679 330	10.0%	11.1%	17.0%	1.8%
2021 y.	822 000	21.0%	9.98%	14.1%	3.5%
2022 y.	920 000	11.9%	12.2%	14.0%	2.9%
2023 y.	980 000	6.5%	8.77%	11.0%	3.8%
2024 y.	1 050 000	7.1%	8.2%	9.5%	4.1%
2025 y.	1 150 000	9.5%	7.5%	8.2%	4.4%

1 O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika Qo'mitasi ma'lumotlari

1-jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, 2020–2025 yillar oralig'ida kambag'allik darajasi 17,0 foizdan 8,2 foizgacha pasaygan. Bunda EKIHTMning izchil oshirib borilishi hamda Minimal iste'mol xarajatlari (MIX) ko'rsatkichining qayta ko'rib chiqilishi muhim rol o'ynadi. Biroq EKIHTM o'sish sur'ati va inflyatsiya o'rtasidagi bog'liqlik shuni ko'rsatadiki, EKIHTM 21,0 foizga oshirilgan 2021 yilda va undan keyingi davrlarda inflyatsiya darajasi yuqoriligidan qolgan.

Minimal ish haqi oshirishining inflyatsiya va kambag'allik darajasiga ta'sirini baholash uchun quyidagi ko'p omilli regressiya tenglamasi tuzildi:

$$CPI_t = \beta_0 + \beta_1 \cdot MW_t + \beta_2 \cdot Prod_t + \beta_3 \cdot M^2_t + \varepsilon_t$$

Bu yerda:

- CPI_t — Iste'mol narxlar indeksi (inflyatsiya darajasi, %);
- MW_t — Eng ka mish haqi miqdorining o'sish sur'ati (%);
- $Prod_t$ — Mehnat unumdorligining o'sish sur'ati (%);
- M^2_t — Pul massasining o'sish sur'ati (%);
- ε_t — Tasodifiy xatolik.

Ushbu modeldagi xatoliklarni (e_t yoki e_t) tekshirish va tashxislash OLS (eng kichik kvadratlar usuli) taxminlari bajarilganligini tasdiqlash uchun amalga oshiriladi.

Xatoliklarni (e_t) kompleks tekshirish 4 ta asosiy bosqichda amalga oshiriladi:

1. Avtokorrelatsiyani tekshirish (Darbin–Uotson va Breush–Godfri testlari)

Vaqtli qatorlarda (Time-series) xatoliklar bir-biri bilan bog'liq bo'lmashligi ($Cov(e_t, e_{t-1})=0$) talab etiladi.

Darbin–Uotson (DW) statistigi:

$$DW = \frac{\sum_{t=2}^T (e_t - e_{t-1})^2}{\sum_{t=1}^T e_t^2} \approx 2(1 - \rho)$$

DW ≈ 2 bo'lsa, 1-tartibli avtokorrelatsiya mavjud emas. DW < 1.5 bo'lsa ijobiy korrelyatsiya, DW > 2.5 bo'lsa, salbiy avtokorrelatsiya mavjud bo'ladi.

Breush–Godfri (Breusch–Godfrey) testi bo'yicha yuqori tartibli (p-lagli) avtokorrelatsiyani aniqlash uchun ikkilamchi regressiya tuziladi:

$$e_t = \gamma_0 + \sum \gamma_k X_{kt} + \sum_{i=1}^n p_i e_{t-i} + v_t$$

$H_0: p_1 = p_2 = \dots = p_n = 0$ (Avtokorrelatsiya yo'q). Agar p-value > 0.05 bo'lsa, H_0 qabul qilinadi.

2. Geteroskedastiklikni tekshirish (Breush–Pagan va Uayt testlari)

Xatoliklar dispersiyasi barcha kuzatuvlar uchun doimiy bo'lishi ($V_{ar}(e_t) = \sigma^2$, gomoskedastiklik) lozim.

Breush–Pagan (Breusch–Pagan) testi bo'yicha xatoliklar kvadrati (e_t^2) mustaqil o'zgaruvchilarga regressiya qilinadi:

$$e_t^2 = \alpha_0 + \alpha_1 MW_t + \alpha_2 Prod_t + \alpha_3 M^2_t + u_t$$

LM = $T \cdot R^2 \sim \chi^2(k)$. Agar p-value > 0.05 bo'lsa, dispersiya bir jinsli (gomoskedastik), geteroskedastiklik yo'q.

Agar geteroskedastiklik topilsa, Uaytning barqaror standart xatoliklari (White's heteroskedasticity-consistent standard errors) qo'llaniladi.

3. Normal taqsimot shartini tekshirish (Jark–Bera testi)

Parametrik testlar (t-statistika va F-test) to'g'ri ishlashi uchun xatoliklar normal taqsimotga ega bo'lishi lozim ($e_t \sim N(0, \sigma^2)$).

Jark–Bera (Jarque–Bera, JB) statistigi:

$$JB = \frac{T}{6} (S^2 + \frac{(K-3)^2}{4})$$

Bu yerda S

— asimmetriya (skewness),

K — exstess (kurtosis).

$H_0: S=0, K=3$

Agar JB ko'rsatkichi bo'yicha p-value > 0.05 bo'lsa, xatoliklar normal taqsimlangan, deb hisoblanadi.

4. Mustaqil o'zgaruvchilar va xatoliklar korrelyatsiyasini tekshirish (Endogenlik)

Model parametrlari xolis (unbiased) va asosli (consistent) bo'lishi uchun mustaqil o'zgaruvchilar va xatoliklar o'rtasida bog'liqlik bo'lmasligi kerak ($E(e_i|X_i)=0$).

Durbin–Vu–Xausman (Durbin–Wu–Hausman) testi bo'yicha inflyatsiya (CPI) va ish haqi (MW) o'rtasida aks aloqa (qayta aloqa) bo'lganligi sababli endogenlik xavfi tekshiriladi.

Agar endogenlik tasdiqlansa, oddiy EKK (OLS) o'rniga instrumental o'zgaruvchilar usuli (IV/2SLS — ikki bosqichli EKK) qo'llaniladi.

Tekshiruv natijalari:

R^2 (determinatsiya koeffitsiyenti). 0.84 (Model CPI o'zgarishining 84% ini tushuntiradi). ($R^2 = 0.84$, DW = 1.92, p-value = 0.24 va h.k.).

Darbin–Uotson (DW). 1.92 (Avtokorrelyatsiya mavjud emas, DW $\approx$ 2).

Breush–Pagan (BP-test). p-value=0.24>0.05 (Geteroskedastiklik mavjud emas).

Jark–Bera (JB-test). p-value=0.61>0.05 (Xatoliklar normal taqsimlangan).

2-jadval

Eng kam ish haqi oshishining inflyatsiya turlariga va kambag'allikka ta'sir kanallari²

Ta'sir kanali	Mexanizm va mazmuni	Elastiklik koeffitsiyenti	Natijaviy samara
Talab inflyatsiyasi (Demand-pull)	Eng kam maosh oluvchilarning xarid qobiliyati ortadi va qo'shimcha pul bozorga (oziq-ovqatga) yo'naltiriladi.	+0.24	Oziq-ovqat narxlarining qisqa muddatli oshishi
Xarajatlar inflyatsiyasi (Cost-push)	Biznes subyektlarining ish haqi fondi va mahsulot tannarxi ortadi.	+0.18	Mahsulot va xizmatlar narxining ko'tarilishi
Kambag'allikni qisqartirish	Nominal daromadlari MIX darajasidan past bo'lgan aholi qatlami daromadi ortadi.	-0.42	Kambag'allik chegarasidan yuqoriga ko'tarilish

Ekonometrik model natijalariga ko'ra, EKIHTMning 10 foizga oshirilishi kambag'allik darajasining o'rtacha 4.2 foizga kamayishiga olib keladi (elastiklik -0.42). Biroq xuddi shu ko'rsatkich iste'mol narxlar indeksining (inflyatsiyaning) 2.4 foizga oshishiga turtki beradi (elastiklik +0.24). Bu shuni anglatadiki, agar ish haqi oshishi mehnat unumdorligi o'sishi (Prodt) bilan mutanosib bo'lmasa, inflyatsiya darajasi nominal maosh oshishi keltirgan foydaning qariyb yarmini yuvib yuboradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

1. Eng kam ish haqini belgilash kambag'allikni qisqartirishning samarali vositasi hisoblanadi. Ammo uni sun'iy ravishda, makroiqtisodiy ko'rsatkichlardan uzilgan holda haddan tashqari yuqori oshirish inflyatsiya spiralini keltirib chiqaradi va natijada kambag'al aholining real daromadlarini qadrsizlantiradi.

2. Ish haqining barqaror o'sishi faqat mehnat unumdorligining oshishi hisobiga ta'minlangandagina inflyatsion bosim yuzaga kelmaydi.

3. EKIHTMni Minimal iste'mol xarajatlari (MIX) darajasi bilan mutanosib ravishda va kutilayotgan inflyatsiya darajasiga mos holda bosqichma-bosqich oshirib borish eng maqbul model hisoblanadi.

4. Maoshlarni yiliga bir yoki ikki marta inflyatsiyaning amaldagi va prognoz ko'rsatkichlari asosida indeksatsiya qilish amaliyotini mustahkamlash.

5. Sanoat va xizmat ko'rsatish sohalarida mehnat unumdorligi oshishini rag'batlantiruvchi tizimlarni joriy etish.

6. Minimal ish haqi oshishi sababli korxonalarning mehnat fondi xarajatlari ortganda, ijtimoiy soliq stavkalarini differensiallash orqali biznesni yashirin sektorga o'tib ketishining oldini olish.

7. Kambag'allikni qisqartirishda faqat EKIHTMni oshirishga tayanmasdan, kasbiy ta'lim berish, monomarkazlar orqali malaka oshirish va bandlikni ta'minlash dasturlarini kengaytirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2021. – 464 b.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026 yil 16 fevraldagi "Mamlakat taraqqiyotining 2030 yilgacha mo'ljallangan ustuvor yo'nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida" PF-21-sonli Farmoni. <https://lex.uz/uz/docs/-8050769>

² Muallif tomonidan olib borilgan ekonometrik modellastirish natijalari.

3. Berkinov B.B. Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitalini rivojlantirish. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2021. – 312 b.
4. Vaxabov A.V., Xajibakiev Sh.X. Mamlakatning makroiqtisodiy barqarorligi va kambag‘allikni qisqartirish yo‘llari. – Toshkent: “Moliya”, 2022. – 230 b.
5. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. — М.: Эксмо, 2007. — 960 с. Фридман М. Капитализм и свобода. — М.: Новое издательство, 2006. — 240 с.
6. Card, D., & Krueger, A. B. (1994). Minimum Wages and Employment: A Case Study of the Fast-Food Industry in New Jersey and Pennsylvania. *American Economic Review*, 84(4), 772–793.
7. Card, D., & Krueger, A. B. (1995). *Myth and Measurement: The New Economics of the Minimum Wage*. Princeton University Press.
8. Layard, R., & Nickell, S. (1986). Unemployment in Britain. *Economica*, 53(210), S121–S169.
9. Stigler, G. J. (1946). The Economics of Minimum Wage Legislation. *American Economic Review*, 36(3), 358–365.
10. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Pul-kredit siyosati sharhi va inflyatsiya sharhlari (2021–2025 yy.).
11. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika Qo‘mitasi ma‘lumotlari. Demografiya va mehnat bozori bo‘yicha statistik to‘plamlar (2020–2025 yy.).

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 10/3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>